
LINGUISTICA LETTICA

LATVIEŠU VALODAS INSTITŪTA ŽURNĀLS
2018 RĪGA 26

Dibinātājs / Founder
LU Latviešu valodas institūts

Iznāk kopš 1997. gada / Published since 1997

Atbildīgā redaktore / Editor-in-chief
Ilga JANSONE

Redakcijas kolēģija / Editorial Board
Aleksejs ANDRONOVŠ (Krievija), Laimute BALODE (Latvija/Somija),
Ina DRUVIETE (Latvija), Trevors FENNELS (Austrālija),
Juris GRIGORJEVS (Latvija), Ilga JANSONE (Latvija),
Daiva SINKEVIČŪTE-VILLANUEVA-SVENSONE (Lietuva),
Anna STAFEČKA (Latvija), Agris TIMUŠKA (Latvija),
Lembits VABA (Igaunija), Bernhards VELHLI (Zviedrija),
Andrejs VEISBERGS (Latvija)

Mājaslapa / Website
www.lulavi.lv/zurnals-linguistica-lettica

Indeksācija / Indexing
Index Copernicus, ERIH PLUS

Literārie redaktori / Proof-readers
Gunita ARNAVA, Kristīne MEŽAPUĶE, Dace STRELĒVICA-OŠIŅA,
Jana TAPERTE, Andrejs VEISBERGS

Maketētāja / Layout designer
Gunita ARNAVA

Redakcijas adrese / Address of Editorial Board
Akadēmijas lauk. 1, 902./903. kab., Rīga, LV-1050
Tālr. / phone +371 67227696,
e-pasts / e-mail: linguisticalettica@gmail.com

ISSN 1407-1932

© LU Latviešu valodas institūts, 2018

SATURS / CONTENTS

Oleg POLJAKOV. Polytonic Languages, Languages with Pitch and Syllabic Accents (Phonological Aspect)	7
Dzintra BOND, Linda SHOCKEY, Dace MARKUS. Quantity and Duration in Latvian Songs from World War I: Some Preliminary Observations	46
Laimute BALODE, Kersti LUST, Evar SAAR, Taavi PAE, Muntis AUNS. Onīmi <i>Mulgi</i> un <i>Mulķi</i> Igaunijā un Latvijā: šķietami līdzīgi? / Proper Names <i>Mulgi</i> and <i>Mulķi</i> in Estonia and Latvia: Seemingly Similar?	55
Ieva OZOLA. Tagadnes pasīvie divdabji Lejaskurzemes izloksnēs 21. gadsimtā / Present Passive Participles in Sub-dialects of Lower Kurzeme in the 21 st Century	81
Anna VULĀNE, Regīna KVAŠĪTE. Latviešu un lietuviešu lingvodidaktikas terminu vārdnīcas: sastatāmais aspekts / Dictionary of Latvian and Lithuanian Linguodidactic Terms: A Comparative Aspect	93
Anta TRUMPA. Uzvārdu tēmas atspoguļojums 19. gadsimta un 20. gadsimta sākuma latviešu presē / Reflection of Surname-Related Topics in 19 th Century and Early 20 th Century Latvian Press	118
Mirosław JANKOWIAK. Vocabulary of Belarusian Subdialects as an Example of Language Contacts in the Baltic-Slavic Borderland: A Project Concept	138
Малгожата ОСТРУВКА, Эва ГОЛЯХОВСКА. Современный польский язык в Латвии / Contemporary Polish Language in Latvia	154
Laura GERŽOTAITĒ. Nauji duomenys Antano Baranausko lietuvių tarmių skirstymo rekonstrukcijai / New Data for the Reconstruction of the Classification of the Lithuanian Dialects by Antanas Baranauskas	174
Astrīda VUCĀNE. Laulības tematiskās leksikas lietojums latviešu valodā padomju varas periodā / Latvian Thematic Lexis of Marriage During the Soviet Period	191
Sintija KAUKĪTE. Stilistisks pieturzīmju lietojums prozā un publicistikā / Stylistic Use of Punctuation Marks in Prose and in Mass Media	204
Agnė ALEKSAITĒ, Daiva MURMULAITYTĒ. Naujoji lietuvių kalbos leksika – sāva ir svėtima / The New Vocabulary of the Lithuanian Language: the Indigenous and the Foreign	236
Rūta KAZLAUSKAITĒ. Vėjo vaizdinys lietuvių poezijoje / Mental Image of Wind in the Lithuanian Poetry	259
Irma JURGAITYTĒ. Šnekamoji kalba kaip sistema / Spoken Language as a System	282

Jolanta VASKELIENĒ. Romualdo Granausko esė „Dvylika juodvarnių, apie Daukantą lakstančių“ kohezijos ypatumai / The Particularities of Cohesion in the Essay “Dvylika juodvarnių, apie Daukantą lakstančių” by Romualdas Granauskas	299
Anitra ROZE. Interneta lietotājvārdi: motivācija / Internet Usernames and Their Motivation	323
Rebecca AKPANGLO-NARTEY. The Oral Stops of Ga: An Instrumental View	342
Rasmus PUGGAARD. Realizations of /t/ in Jutlandic dialects of Danish	368
HRONIKA / CHRONICLE	395
Daudzpusīgā valodnieka Jāņa Zēvera 150. gadskārtu godinot / Celebrating the 150 th Anniversary of the Versatile Linguist Jānis Schwers (<i>Renāte Siliņa-Piņķe</i>)	395
Valodnieki tiekas akadēmiķa Jāņa Endzelīna dzimšanas dienas atceres ikgadējā konferencē / Linguists Meet at the Annual Academician Jānis Endzelīns Anniversary Conference (<i>Liene Markus-Narvila</i>)	397
CRiPaP konferencei – pirmā pusapaļā jubileja / CRiPaP Conference Celebrates the First Milestone Anniversary (<i>Jana Taperte</i>)	401
Leksikogrāfu pavasaris Viļņā: tradicionālais un jaunais / Lexicographers’ Spring in Vilnius: Traditional and New (<i>Anitra Roze</i>)	405
9. Starptautiskās Dialektoloģijas un ģeolingvistikas biedrības kongress Viļņā / 9 th Congress of the International Society for Dialectology and Geolinguistics in Vilnius (<i>Anete Daina, Liene Markus-Narvila</i>)	407
Īpašvārdu svētki / Celebration of Names (<i>Sanda Rapa</i>)	410
Onīmu pētīšanas dienas Somijā / Onyms Research Days in Finland (<i>Laimute Balode</i>)	415
Vietvārdu diena 2018 / Place Names Day 2018 (<i>Sanda Rapa, Marita Silkāne</i>)	417
IN MEMORIAM	421
Sarmīte Lagzdiņa (30.04.1944–04.01.2018) (<i>Ilga Jansone</i>)	421
Maija Poiša (19.05.1934–10.06.2018) (<i>Vidvuds Medenis</i>)	424
Dorisa Šnē (22.08.1931–20.11.2018) (<i>Marita Silkāne</i>)	429
2017. GADĀ IZDOTĀS VALODNIECĪBAS GRĀMATAS / LINGUISTIC BOOKS 2017 (<i>Marita Silkāne</i>)	431
ZIŅAS PAR AUTORĪEM / ABOUT THE AUTHORS	443

Laimute BALODE, Kersti LUST, Evar SAAR,
Taavi PAE, Muntis AUNS

ONĪMI MULGI UN MULĶI IGAUNIJĀ UN LATVIJĀ: ŠĶIETĀMI LĪDZĪGI?

Proper Names *Mulgi* and *Mulķi* in Estonia and Latvia: Seemingly Similar?

Abstract

The paper challenges the long-standing belief that the name *Mulk*: *Mulgi* (GEN) derives from the Latvian word *mulķis*, *-e* ‘stupid, fool’. The Estonian proper name is at least in most cases based on the Baltic Finnic appellative *mulli*, *mullika*. There is much evidence supporting this claim. Early modern era tax books, land revision materials and church books indicate that at least in ten places all over Estonia the byname *Mulgi* is related to an earlier or parallel name *Mulli(ka)*. Furthermore, in one case a Finn bore this byname and the byname *Mulli* (also *Mullicka*, *Mulicka*) was known in Finland already in the 15–17th centuries and it derives from *mulli* ~ *mullikka* ‘steer, heifer’. In all late 16th and early 17th c. cases known from the region of Mulgimaa, the name *Mulgi* either is based on the byname *Mulli* or *Mullika* or migrants from Abja/Karksi or Finland bore this byname. It is unclear why the byname *Mulli(ka)* took the form *Mulki*. It could be the influence of Low German on the prosody of the Estonian language in the intensive phase of the language contacts. The relationship between *Mulli(ka)* and *Mulki* cannot be explained by irregular shortening of the word *Mulli(ka)* but they both seem to derive from the same stem. *Mullikas* (GEN *mullika*) and its parallel form *mullikene*, meaning ‘steer, heifer’, belong to the basic vocabulary of the Estonian language. Both *Mullikas* and *Mullikene* are known as old bynames.

The semantic origin of the byname *Mulli(ka)*, however, remains unclear. Until now Estonian researchers have suggested that the etymological origin of the word *mullik(as)* is the word *mullune* ‘yesteryear’. In the light of our findings and comparative material from Finland and Karelia (cf. in

Finnish *mulkosilmä*, in Karelian *mulliško*) its basic meaning might have been 'jöllitaja' 'someone who stares at', instead.

The byname and farm name *Mulgi* in the Estonian-speaking areas should not have one single root but in different cases it can originate from different languages (e.g. German).

The proper name *Mulgi* was strikingly more common in Estonian-speaking areas than the name *Mulki* in Latvian-speaking areas. In Latvia only three village names in Latgale and a few hydronyms probably derive from the root *mulķis*. In Kurzeme and the Latvian part of Livland, toponyms of this root are more likely to be of Baltic Finnic origin. Since the byname or later surname meaning 'stupid, fool' is very rarely found in both historical documents and modern usage in Latvia, there are no grounds for seeking corresponding place names (oikonyms) based on this Latvian language lexeme.

The case study of *Mulgi* and *Mulķi* has shown the importance of considering the historical evolution, changes and variations of the name forms; building a systematic picture of the name's spread; studying written source materials thoroughly and employing a comparative perspective. Using single examples isolated from their proper context has led to misleading results.

Keywords: onomastics, anthroponyms, toponyms, etymology, Estonia, Latvia

Ievads

Retie Latvijas vietvārdu vārdnīcā atrodami vārdi ar sakni *mulķ-/mulk-* tiek saistīti ar latviešu vārdu *mulķis* (Lvv II 456–457). Igaunijā *mulk* (ģenitīvs *mulgi*) guvis ievērību kā Mulgimā novada iedzīvotāju nosaukums, taču tā izplatība papildvārdos¹ un mājvārdos vispār nav pētīta. Pētnieki, kas skaidrojuši šo nosaukumu izcelsmi un saistījuši tos ar latviešu apelatīvu *mulķis*, sākot ar Maksu Fasmeru (Vasmer 1920), gandrīz pilnībā bez ievērtības atstājuši apstākli, ka Igaunijā

¹ Raksta tulkojumā tiek lietots termins *papildvārds* (ang. *byname*, v. *Zuname*, ig. *lisanimi*, liet. *prievardis*) jeb *pavārds* // *pievārds*, kas apzīmē vārdam pievienotu otru īpašvārdu, lai atšķirtu divas personas ar vienādiem vārdiem. Viduslaikos papildvārdi galvenokārt ir iesaukas, kas radušās gan no citiem antroponīmiem, toponīmiem, gan profesiju nosaukumiem u. tml. Laika gaitā no papildvārdiem radās uzvārdi. Papildvārdi apzīmē personvārdu paveidu, kurš daudzu tautu antroponīmijā ir bijis it kā starpposms starp vārdu un uzvārdu (Balodis 2018: 10). Tā kā termins *pavārds* J. Plāķa publikācijās (U IV–V) tiek lietots uzvārda nozīmē, šajā rakstā priekšroka ir dota terminam *papildvārds*.

bijušas arī vairākas sētas ar šādu nosaukumu. Atsevišķas agrīnas nosaukuma konstatācijas pētnieki ierasti saistījuši ar latviešu vārdu *mulķis* vai ar Mulgimā novada iedzīvotājiem (Palli 1961: 135; KNR: 383; Vaba 2017: 536–537). Saikne ar latviešu valodu meklēta tāpēc, ka dienvidigauņu pamatleksikas vārda *mulk* ģenitīvs ir *mulgu*, nevis *mulgi*, turklāt šādi vietvārdi galvenokārt bija zināmi no Mulgimā apvidus. Jāpiebilst, ka zviedru-poļu kara laikā, kā arī pēc tā Igaunijas teritorijā ieradās daudz ieceļotāju un latviešu-igauņu valodas robeža pavisam izstājās uz ziemeļiem. Līdz 2017. gadam neviens pētnieks nebija uzdevis jautājumu, kur un kādā ceļā vietvārdi *Mulgi* izplatījās Igaunijas teritorijā, vai kādam ieceļojušam latvietim patiešām bijis šāds papildvārds un no kāda sugasvārda ir radies papildvārds un mājvārds *Mulgi* (Lust et al. 2017). Šajā rakstā sistemātiski aplūkosim papildvārdu un mājvārdu *Mulk* (ģenitīvs *Mulgi*) un *Mulķi* izplatību igauņu un latviešu apdzīvotajās teritorijās kopumā. Rakstā netiek iztirzāta ig. iesaukas jeb mikroetnonīma *Mulk* (ģenitīvs *Mulgi*, pl. *Mulgid*) etimoloģija. Lai gan raksta uzmanības centrā ir agrie jaunie laiki, tajā atrodamas norādes arī uz vēlākiem laikiem līdz pat mūsdienām. Pretēji agrākajiem viedokļiem par Igaunijas onīmu *Mulgi* izplatības areāla galveno izcelsmes vietu nav iemesla uzskatīt Latviju vai latviešu valodas kontakteritoriju, toties Latvijas teritorijā atsevišķos gadījumos iespējams šos īpašvārdus skaidrot kā Baltijas jūras somu izcelsmes onīmus. Savukārt Latgalē nav izslēdzama arī baltkrievu vai lietuviešu ietekme. Ir noskaidrots, ka Kurzemē un Vidzemes latviešu daļā, no kurienes būtu jānāk igauņu papildvārdam *Mulgi*, līdzīgs papildvārds latviešu vārda *mulķis* nozīmē agrajos jaunajos laikos tikpat kā nebija sastopams.

Pētījuma avotu bāze aptver 16. gadsimta rēķinu grāmatas un zemes revīzijas, 17. gadsimta zemes revīzijas, vaku grāmatas un kartogrāfiskos materiālus; 18. gadsimta un 19. gadsimta sākuma avoti, bez iepriekšminētajiem, ietver arī baznīcas grāmatas. 17.–18. gadsimta zemes revīziju un kādreizējā Kurzemes Zemes arhīva 17. un 18. gadsimta pirmās puses vaku grāmatu (LVVA, 6999. f., 44. apr.) caurskatīšana nepalīdzēja LU Latviešu valodas institūta vietvārdu kartotēkā jau reģistrēto vietvārdu skaitu. Par Igaunijas teritoriju izveidojām sistemātisku, pirmavotos balstītu senākā un jaunākā laika šī vārda formu pārskatu, no vienas puses, ņemot par pamatu mūsdienu kadastra vienību sarakstu, no otras puses, –

visas publicētās 16. un 17. gadsimta revīzijas. Daži īpašvārdu piemēri tika atrasti, pateicoties arī interneta vietnei *Geni.com*.

Vispirms izsekosim pētījumā aplūkotā vārda lietojumam Igaunijas teritorijā, kur tas sastopams laika ziņā agrāk un ievērojami plašāk. Raksta pamatdaļas otrajā pusē līdztekus Latvijai apskatīsim vārda izplatību arī otrā baltu valodā runājošā zemē – Lietuvā, kur, kā izrādās, šīs saknes personvārdu ir ievērojami vairāk nekā Latvijā. Galvenais iemesls, kāpēc tika iekļauti arī Lietuvas materiāli – vēlme aptvert visu Baltijas areālu, turklāt Lietuvā tiek plaši lietots ne tikai šīs saknes sugasvārds (liet. *mulkis*), bet arī reģistrēti vairāki īpašvārdi – gan vietvārdi, gan personvārdi. Publicēt rakstu par šo aktuālo tēmu mūs rosināja arī metodoloģiskie aspekti, kas gan ir vienkārši vai pat triviāli, taču, no tiem attālinoties, kļuvuši iespējami agrākie kļūdainie pieņēmumi. Īpašvārda skaidrojumam jāietver vēsturisks stāsts par izveidošanos un pārmaiņām, kā arī sistemātisks izplatīšanās pārskats; skaidrojumam jābūt pierādījumu balstītam un salīdzinošam. No konteksta izrautu atsevišķu piemēru izmantošana jau agrāk ir novedusi pie kļūdainiem rezultātiem.

Īpašvārdu *Mulgi* un *Muļķi* dažādo izplatību Igaunijā un Latvijā palīdz labāk izprast laika ziņā agrāka stabilitu mājvārdu veidošanās (no papildvārdiem) Latvijā. Mājvārdu un eventuālo pavārdu/uzvārdu kļūšana par stabilitu vietas nosaukumu ir vēl pētāms jautājums, un dažādos Latvijas apvidos tas notika nevienmērīgi. Var pieņemt, ka Ziemeļrietumvidzemē mājvārdu stabilizēšanās notika 17. gadsimta sākumā, dažviet varbūt pat jau 16. gadsimta vidū, t. i., – sētā ienākot jaunai dzimtai/saimniekam, māju nosaukums parasti nemainījās. Kurzemē relatīva mājvārdu stabilitāte konstatējama vismaz kopš 16. gadsimta otrās puses. Tas gan neizslēdza pakāpenisku, daļēju mājvārdu nomaiņu (mazāk raksturīga bija jaunu saimniecību veidošana neiekoptā vietā), un iedzīvotāju migrācija bija viens no faktoriem, kas to varēja veicināt. 17. gadsimta un 18. gadsimta sākuma iedzīvotājus skārušās katastrofas ir atstājušas dziļas pēdas papildvārdu un vietvārdu pārmantošanā gan Igaunijā, gan Latvijā.

Ir zināms, ka Igaunijā vietvārdi jeb māju nosaukumi no zemnieku papildvārdiem izveidojās dažādos laikos 16.–19. gadsimtā, tāpēc 16.–18. gadsimta onīmu piemērus apzīmē ar terminu *papildvārds* (*Zuname*). Viensētu gadījumā šos papildvārdus jau agrīni var dēvēt arī

par mājvārdiem, taču lielākoties vārda lietojumā papildvārds saistīts ar ģimeni vai dzimtu. Ja sētā apmeties jauns saimnieks, vaku grāmatās viņš sastopams ar savu, no iepriekšējā saimnieka vārda atšķirīgu papildvārdu (Palli 1959: 605). Šāda prakse masveidā turpinājusies vēl arī 18. gadsimtā un līdz pat 19. gadsimta sākuma agrārājām reformām. Vēlākā periodā var novērot jau vairāk piemēru, kad jaunā saimnieka vai viņa pēcteču papildvārds nav saglabāts un tā vietā nākamajās vaku grāmatās atgriezies vecā saimnieka papildvārds. No tā secināms, ka jau izveidojies mājvārds mainījies iedzīvotāju papildvārdu lietojumu. Dažos Austrumigaunijas reģionos, piemēram, Repinas novadā un Veru novada daļā, iedzīvotājus nesāka saukt pēc sētas: mājas dēvēja mainīgi pēc tur dzīvojušās dzimtas papildvārda vai uzvārda vēl pat 20. gadsimtā (Faster, Saar 2002: 182–192).

1. Papildvārdi un mājvārdi *Mulk* : *Mulgi* Igaunijas teritorijā

Papildvārds *Mulk* (ģenitīvs *Mulgi*) igauņu apdzīvotajās teritorijās sastopams vismaz kopš 16. gadsimta otrās puses. No šī paša laika tikai viens vārds ar sakni *mulk-* ir zināms arī Latvijas teritorijā (sk. karti), taču nav skaidrs, vai tas cēlies no vārda *mulķis*. 17. gadsimta revīzijās un vaku grāmatās papildvārdi, kas norāda uz vārdu *mulķis*, Latvijas teritorijā konstatējami ļoti sporādiski (Švābe 1933: 458, 560), vienlaikus igauņu teritorijā *Mulk* un *Mulki* bija izplatīti daudzviet kontinentālajā Igaunijā (sk. karti). Mūs interesējošais papildvārds agrajos jaunajos laikos visbiežāk konstatējams Dienvidigaunijas vidusdaļā (t. i., mūsdienu Mulgimā novadā), tā izplatības teritorija turpinās Igaunijas centrālajā daļā ziemeļu virzienā līdz pat Ziemeļigaunijas piekrastei. Viens viduslaikos radies vārda izplatības areāls konstatēts Rietumigaunijā un papildvārdu piemēri atrodami arī Tallinas viduslaiku avotos (Vogel-sang 1976; Tallinna turberaamat 1939: 287). Atturīgākam lietojumam Ziemeļigaunijā var būt vairāki iemesli. Dienvidigaunijā apdzīvotība bija retāka un vārdu noturība lauka vidū izvietotajos (lielos) ciemos bija ievērojami mazāka nekā mežu apvidu ciemos vai viensētās. 17. gadsimta pirmajās desmitgadēs par Ziemeļigauniju nav tādu līdzvērtīgu publicētu avotu kā par Dienvidigauniju, un 1638. gada revīzija

izcelsme tiek norādīta visai precīzi. Vismaz vienā gadījumā revīzijas redzama somu izcelsme (1638 Robes muižā *Mulgi Thomas*) (Rev. 1638: 131). Vēlāk no Lodi muižas atdalītajā Pahuveres muižā 1624. gadā dzīvojušais *Mulck Jan* pirms 20 gadiem bija ieradies no Karksi (Rev. 1624, 2: 63) un 1624. gadā Vēlīksē apmeties *Mulggi Hann* (~ *Mullgi Han*) nācis no Abjas (Rev. 1638: 69, 79, 123, 131; Rev. 1624, 2: 64). Abjas muiža ietilpa Karksi pils reģionā. 17. gadsimta pirmajā pusē pierakstītie Mulgimā novada onīmi *Mulgi* veidojušies no papildvārda *Mulli* vai *Mullika*, ir pārcelti no Abjas un Karksi vai arī to nesēji bijuši somi.

Ģenitīva formā igauņu papildvārds *Mulgi* (nominatīvs *Mulk*, izr. [*mul'k*]) vēsturiskajos piemēros tajās pašās vietās mijas ar vārdu formām *Mulk* (ģenitīvs *Mulki*~*Mulgi*) un *Mullik* (ģenitīvs *Mullika*). Reizēm rakstītajos avotos sastopami arī citi pārsteidzoši patskaņu pāri, piemēram, *Muluk*, *Mollack*. Abjā (*Abia*), Atikas c.: 1565 *Mullymes*, *Mullimeus* ~1568 *Mulcky*, *Mully* ~ 1572 *Mully*, *Mulck* ~ 1601 *Mulcke*, *Mullgen* ~ 1675 *Mulcke* ~ 1689 *Mulcken* ~ 1698 *Mulcki* (SRA Baltiska fogderäkenskaper, vol. 113, 117; RA, EAA, 1. f., 2. apr., 460. l., l. 300; EAA, 1862. f., 1. apr., 383. l.; EAA, 1275. f., 2. apr., 1. l., l. 59); Ūe Karistē, Veibres c.: 1565 *Mulich/Mullick* ~ 1568 *Mullica* ~ 1572 *Mulick/Mulich* ~ 1601 *Mulcke* ~ 1724 *Mulcke* (SRA Baltiska fogderäkenskaper; vol. 113, 114, 117; Rev. 1601: 146; RGADA, 274. f., 1. apr., 181. l.); Helmē: 1599 *Mulik* ~ 1638 *Mulcky*;³ Ēnses c. 1618 *Mullicka Simon* ~ 1624 *Mulck Simon*; Kastnā: 1779 *Mullika* ~ 1786, 1787 *Mulki*; Udriku: 1725/1726 *Mullick Jürri* ~ 1732 *Mulk Jürrij*. Keskilā, Hīru un Tarvastu šie papildvārdi dažādos avotos vienlaikus vai pamīšus lietoti atkarībā no pierakstītāja prasmes vai arī tikai nejaušības pēc. Keskilā vārds *Mulli* atrodams 16. gs. 30. gados (Stackelberg 1928: 135). Turpmāk tur sastopamas formas: 1642 *Mulcke*, *Mulck*, *Mulke* ~1688 *Mulcky*, *Mulcka*, *Mullika* ~ 1726 *Mulgi* ~ 1732 *Mulgi* ~ 1766 *Mulgi* ~ 1782 *Mulky* ~ 1794 *Mulgi*. Hīru Lehmjas ciemā 1688 *Mullika* ~ *Mulcke Mart*;⁴ 1699 *Mulcka* un *Mulcki*; 1743 ~ *Mulgi*, 1744 *Mulcke* ~ 1766 *Mulki*. Tarvastu muižas Velustes ciemā *Nenne Anders*

³ Janemeckula/Jennamestekuell.

⁴ Tā ir tā pati persona (saimnieks Marts), kuras vārds tajā pašā gadā zviedru val. vaku grāmatā *Mullika* un vācu val. *Mulcke*.

Korta vietā 1706 ienāk *Muluk Adam* ~ 1722 *Mulka Adam* ~ 1738 *Mulki Adam* ~ 1744 *Molluck Adam* ~ 1747 *Mullick Adam* ~ 1751 *Mulki Adam* ~ 1760 *Mulgi Ado*.⁵ Abi vārdi sastopami tajā pašā ciemā un acīmredzot apzīmējuši arī to pašu ģimeni vai sētu Lestē (1732 *Mullica*, 1782 *Mulki*) un Pihastē (1624 *Molloka Tinno*, 1638 *Mollack Tinno*, 1688 *Mulcky Hann*, 1712 un nākamajos gados *Mulgi*).⁶

Papildvārds *Mullikas* sastopams arī agrajos jaunajos laikos pilsētas vidē. Tallinā ilgu laiku krāmu bodes īrnieks bijis igauņis *Hans* (arī *Ihan*, *Jan*, *Jahn*) *Mullikas* (*Mullekaß* ~ *Mollekaß* ~ *Mullekas* ~ *Mullikaß* ~ *Muhlkas*), kas ir zināms vismaz laika posmā no 1582. gada līdz 1604. gadam (Kala 2017: 76–77).

Rakstu formas *Mulcke* gadījumā igauņu vārda galotnē izrunātais patskanis nav skaidri nosakāms. Dažviet vēlāk tas parādās kā *-i* un kļūst redzams mūs interesējošā tipa vārds, citās vietās redzams arī *-u* (kurš dažviet rakstos tradicionāli apzīmēts ar *o*), izveidojot vārdu *Mulgu*.⁷ Agrākā perioda rakstos nav iespējams vienmēr nošķirt vārdu *Mulgi* un *Mulgu*. Jaunāku, apm. 18. gadsimta beigu rakstu avotos minēto daudzo mājvārdu *Mulgu* leksiskais pamats ir *mulk*, ģen. *mulgu* ‘sētas caurums, eja sētā’⁸. Onīms *Mulgu* radies galvenokārt Rietumigaunijā, īpaši bieži sastopams Sāremā. Sāremā vietvārdu pētniece Marja Kallasmā (*Marja Kallasmaa*) uzskata tos par salīdzinoši jauniem vietvārdiem (1996: 221), kas radušies blīvas apdzīvotības apstākļos un lielākoties vietās, kur vārda izvēli motivējis ciema ganu ceļu izvietojums.

⁵ 1586. un 1599. gadā (viensēta tukša = nepilda klaušas; *gantz wüst* = tukša) pie Tarvastu muižas Jervekilas ciema *Mulika Peter* (Poln. Akten IV: 220; ZD 24: 23). Velustes ciemā 1688 *Mulcky* ~ *Mulcke* (SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 38).

⁶ Par visiem avotiem sk. Lust et al. 2017: 868.

⁷ *Mulcke* vārdi atrodami arī, piemēram, Repinā 1638 (Liivimaa 1638: 256), taču no tiem 18. gs. beigās izveidojās *Mulgu*. 1624 *Mulcka* ~ 1638 *Mulcke* ~ 1688 *Mulcko* ~ 1738 *Mulgo* ~ 1795 *Mulgu* (Lust et al. 2017: 866).

⁸ Par oriģinālo uzskatāmā vārda *mulk*: *mulgu* nozīme ‘sētas caurums, sprauga sētā’ tikai šādā šaurā nozīmē saglabājusies Igaunijas rietumu un vidus izlokšnē. Plašākā teritorijā ir bijušas pazīstamas metaforiskas nozīmes, kas saistītas ar jau minēto semantiku: ‘iztrūkstošs zobs’ un ‘vulva’. Dienvidigauņijas austrumu daļā *mulk*: *mulgu* sācis nozīmēt ‘caurumu’ plašākā nozīmē un pilnībā izspiedis tādas pašas nozīmes Baltijas jūras somu valodu pamatvārdu (EMS: *mulk*’).

Mūsdienu kadastra vienību sarakstā mājvārdi *Mulgi* visvairāk atrodami Mulgimā novadā un tam piekļautajā Viljandi pilsētas apkaimē, tāpat dažās vietās Virumā novada rietumu daļā un Peipusa ziemeļu daļā, kā arī divās vietās Jervas apriņķī. Atsevišķi piemēri reģistrēti izklaidus arī Pērnavas apriņķī u. c.

Piešķirot uzvārdus, personvārds *Mulk* tika dots desmit muižās visā Igaunijā, no tām astoņos gadījumos Ziemeļigaunijā. Acīmredzot ziemeļigaunu vārdi ar sakni *Mulk* ģenitīvā nebija ar galotni *-i* un šī raksta kontekstā nav apskatāmi. Tiesa gan, Pahuverē vienas *Mulgi* sētas saimnieks ieguvis uzvārdu *Mulk* (baznīcas grāmatās) vai *Mulgi* (dvēseļu revīzijā) un Ūe Karistē vienas *Mulgi* sētas saimnieks ieguvis uzvārdu *Mulkson/Mulksoon*.

2. *Mulli-, Mulgi- un Mullika*⁹ lingvistiskā interpretācija

Bez piedēkļa veidoto igauņu papildvārdu **Mulli*¹⁰ nav iemesla uzskatīt par atšķirīgu no Somijā 15.–17. gadsimtā vairākkārt dokumentētā papildvārda *Mulli*; sastopams ir arī vārda variants ar piedēkli – *Mullikka* (Mikkonen, Paikkala 1992: 336). Baltijas jūras somu (BJS) piedēklis *-kka* (> *-k*) un no viduslejasvācu valodas igauņu valodā aizgūtais deminutīvais piedēklis *-ken* (> igauņu *-kene* un *-ke*) arī ietver *-k-*. Tādējādi papildvārds *Mullik*, tā ģenitīva forma *Mullika*, kā arī *Mullikene* (c. *Medenköll* Karksī 1565: SRA Baltiska fogderäkenskaper, vol. 113) un *Mulliken* ir bijuši uztverami kā tā paša vārda varianti. Dienvidigauņu deminutīvajiem piedēkļiem *-kene* un *-ken* ziemeļigaunu izloksnēs un rakstu valodā atbilst *-kas*.

Igauņu valodas pamatleksikā pazīstams vārds *mullikas* (ģenitīvs *mullika*) ‘tele, vērsēns’. Šim vārdam atrodama nedaudz senākas

⁹ Šajā apakšsadaļā palatalizētas izrunas norādīšanai vajadzības gadījumā izmantots akūts (´). Igauņu valodā palatalizācija *-i* priekšā izpaužas ļoti dažādi. Ir izloksnes, kur tā sastopama vienmēr, un ir izloksnes, kur *-i* priekšā esošais līdzskanis netiek palatalizēts. Vēsturiskā *-i* zudums vārdā izraisa palatalizāciju vairumā igauņu izloksņu, kā arī rakstu valodā. Visstiprāk tiek palatalizēta līdzskaņu savienojuma pirmā daļa. Tā rakstu valodas izruna ir *mul´k* (ģenitīvs *mul´gi*) un *mulk* (ģenitīvs *mulgu*) ‘caurums’.

¹⁰ Papildvārds *Mull(i)* sastopams 16. gs. vaku grāmatās un vēlākās zemes revīzijās daudzviet Igaunijā. Sk., piemēram, arī 1599. gadā vairākās vietās Viljandi novadā arī *Mulli*, *Mulik(e)*, *Mulikoss* (ZD 24: 23, 200, 207, 247, 285).

valodas formas paralēle – deminutīvs *mullikene* ‘telīte, vērsēns’ (Wiedemann: *mullikene*). Gan *Mullikas*, gan *Mullikene* kā piemēri atrodami starp vecākajiem papildvārdiem. *Mullik(as)* ~ *Mulki* lietojums zināms no 16. gadsimta līdz 18. gadsimta pēdējam ceturksnim. Rodas jautājums par to, kā starp prognozējamām paralēlformām jau vecākajā periodā parādījušies forma *Mulki* (rakstos fiksēts kā *Mulcky*, *Mulcke*), vēlāk *Mulgi*? Vai te varētu runāt par reizēm sastopamu neregulāru saīsināšanos, kuru varējusi ietekmēt lejasvācu valodas prosodija? Dienvidigaunijas vistālākajās Austrumveru apkaimes austrumizloksnēs un Seto novadā gan sastopams otrās zilbes patskaņa zudums starp nebalsīgiem līdzskaņiem vai balsīgu un nebalsīgu līdzskani, taču šajā reģionā līdz šim *Mulgi* viensētu nosaukumi nav reģistrēti. Lejasvācu un vēlāk vācu valodā fiksētajos vietvārdos (piemēram, muižu nosaukumos) analogas attīstības piemēri – gan ar tālāko zilbju patskaņu redukciju, gan iekšējo zudumu – ir vērojami visos Igaunijas reģionos.

Starp 16. un 17. gadsimta dažādām vārdu formām tikpat kā nav laika distances vai arī tā ir maza. Tā kā vārds *mullikas* ‘tele, vērsēns’ un daudzie viensētu nosaukumi, kuru mutiskajā lietojumā pieņemta forma *Mullika*, mūsdienu valodā nekādi nav tuvinājušies izrunai [**mul'ka*], šķiet ticams, ka *Mullika* un *Mulgi* ir bijušas paralēlas, atšķirīgi realizējušās vārda formas, radušās no tās pašas saknes un tā paša vārda motivētas, tomēr nevar uzskatīt, ka *Mulgi* būtu saīsinājies no *Mullika*. *Mullika* un *Mulgi* ir paralēlas formas, atvasinātas no viena un tā paša Baltijas jūras somugru celma *mul(k)*, kam sākotnēji ir aprakstošas semantikas izcelsme.

Somijas uzvārdu vārdnīcā tās autores Pirjo Mikonena un Sirka Paikala uzvārdu *Mulli* saista ar sugasvārdu *mulli* ~ *mullikka* ‘tele’. 16. gadsimtā minētas papildvārda rakstu formas: *Mulli*, *Mullicka*, *Mulicka* (Mikkonen, Paikkala 1992: 336). Etimoloģiskajās vārdnīcās leksēma *mullika* galvenokārt tiek saistīta ar jaunlopa vecumu (*mul-lu* ‘pērn’ ~ *mullune* ‘pērmais’; SSA *mulli*; EES: 287 *mullikas*). Tā kā *mulli(kka)* somu valodā nozīmējis gan vērsēnu, gan jaunu ratu vērsi, P. Mikonena un S. Paikala par vienu no iespējamiem papildvārda rašanās motīviem uzskata vērsiem bagātu saimnieku, līdzīgi kā agro jauno laiku papildvārdos bieži satopamie vārdi *sonni* ‘bullis’ un *härkä* ‘vērsis’. Otra iespēja ir cilvēka salīdzināšana ar vērsēnu (Mikkonen,

Paikkala 1992: 336). Piemēram, Vilzēnu muižā Vidzemē papildvārds *Bulle* ('bullis') ir bijis muižas vērsus ganījušam vīram (LVVA, 7348. f., 1. apr., 23a. l.). Agrākajiem papildvārdu saknes *Mulgi* un *Mullik* īpašniekiem ļoti bieži bijuši no ciema attālāki lauki un viņi dzīvojuši viensētās. Vai viņi bijuši labāk paēduši, dzīvojuši pārticīgāk, vai arī glūnējuši uz citiem no malas?

Ticamāks risinājums papildvārda *Mulli* saistījumam tieši ar dzīvnieka nosaukumu 'tele, vērsēns' konstatējams, ja salīdzinājumam tiek piesaistīti karēļu valodas personvārdi. Karēļu oficiālajam krieviskotajam uzvārdam *Mullijev* (*Муллуев*) atbilst karēļu papildvārds *Mulli*. Personvārdu pētniece Olga Karlova to ir salīdzinājusi ar karēļu adjektīvu *mulliško* 'par glūnošu, drūmu, sapīkušu cilvēku vai vērsi'. Karēļu valodā vēl ir vārdi *mullallah*, *mullalleh* 'blenzošām acīm, bolot acis', *mullasilmä* 'bolacis' (Karlova 2016: 155). Sal. somu *muljauttaa* un *mulkaista* 'blenzt', arī *mulkosilmä* 'bolacis'. Līdztekus stiprajā pakāpē *k* saturošajai vārda formai tiek lietota arī vārda forma vājajā pakāpē *mullosilmä* 'ibid.'. Pēdējā vārda forma varētu būt par pamatu Austrumsomijas un Karēlijas uzvārdam *Mullonen*. Tieši personvārdos sastopami varianti, kur saknē *k* nav: *mulli*, **mullikko*, *mullo*. Leksikā pastāv arī variants ar līdzskani *k* saknē: *mulko-*. Saskaņā ar vēsturiskajiem skaņu pārmaiņu likumiem igauņu valodā būtu jābūt *mulg*; no otras puses – somu vārdam *malka* 'nūja' igauņu valodā atbilst *malk*, nevis **malg*. Savukārt patskaņa atšķirības (-i vietā *a* vai *o*) – somu *mulli* ~ *mulko* un igauņu *mulli* ~ *mulgi* – var skaidrot ar to, ka somu valodas -o šajos gadījumos ir sekundārs un izveidojies, pievienojot *i*-saknes vārdam Baltijas jūras somu pirmvalodas sufiksu **oi*. 'Bolacis' vai 'blenzējs' ir piemērots kā personas individuāls papildvārds, un no tā var rasties atsevišķi mājvārdi. Baltijas jūras somu – sāmu vārds (SSA: *mulko*) varēja būt pazīstams arī agro jauno laiku Igaunijā. Turpmāk pieskarsimies vēl arī citām iespējamām leksiskām atbilstmēm.

Leksikas līmenī pamatuzmanība pievēršama igauņu valodas sugasvārdam *mul'l* (ģenitīvs *mulli*) 'burbulis', ar kuru saistīts acīmredzams atvasinājums no šīs saknes vai arī cita šīs saknes varianta *mulksuma* 'plunkšķēt'. Šim pēc būtības deskriptīvajam vārdam nav etimoloģiskas lietvārda atbilstmes somu (rakstu) valodā, taču ir atbilsme citā Baltijas jūras somu valodu areāla daļā – vepsu valodā: *mulff*

(ġenitīvs *mullun*) ‘izcilnis’ (SVJ: 336). Ar šo vārdu Juliuss Megiste ir saistījis somu vārdus *mulisilmä* ‘„Glotzauge”, „Beulenaue” (‘bol-acis’), *silmät mulillaan*, *mulilla* ‘hervorstehende Augen’ (‘izvelbtas acis’). Ar šo pašu vārdu saistīts iepriekš minētais somu *mulkosilmä* ‘izvelbtām acīm’ un *mullosilmä*¹¹ ‘ibid.’.

J. Megiste igauņu vārdam *mullikas* (novec. izloksnēs arī *mullikene*, somu *mulli*, *mullikka*) ‘tele’ norādījis divas etimoloģijas iespējas. No tām plaši pazīstams un caur etimoloģijas vārdnīcām izplatīties pieņēmus ir, ka vārds ir atvasināts no vārda *muu* ‘cits’ ar nozīmi *muu aastane burtiski: ‘cita gada-’, tā kā tas ir igauņu vārdā *mullune* ‘pērnā gada-’ un somu *mullonen* ‘jērs’, lai gan, šo etimoloģiju publicējot, aizvien ticis piebilsts, ka šāds skaidrojums nav uzskatāms par drošu (‘„kaum sicher ist”). J. Megistes alternatīvā hipotēze piedāvā *mullikas* vai *mullike* interpretēt kā atvasinājumu no vārda *mull* (Baltijas jūras somu pirmvalodā **mul(I)i*, kur nozīme ‘Beule, Bauch’ > Hornstumpf, kurzes Horn (‘raga strupulis, īss rags’) būtu devusi nozīmi ‘kurzhorniges, hornloses junges Tier’ (‘jauns dzīvnieks ar īsiem ragiem vai bez ragiem’) (EEW V: *mull* II, *mullikas*).

Uz cilvēku papildvārdu fona, kur *Mull* ~ *Mulli* ir bijuši sastopami gan Igaunijā, Somijā, gan Karēlijā, ir pamats vēl vairāk apšaubīt vārda *mullikas* ‘tele’ veco etimoloģiju un drošāk atbalstīt hipotēzi par vārda izcelsmi no *mulli ‘puns, izcilnis, burbulis’. Šī jautājuma turpmākā noskaidrošana ir leksikas vēstures pētnieku ziņā.

No otras puses, visai droši varam apgalvot, ka Somijas uzvārda *Mulli* skaidrojums tikai ar vārdu *mulli* ‘tele, vērsēns’ nav pārliciecināms. Acīmredzot vismaz daļas papildvārdu rašanās brīdī *mulli* nozīmēja to pašu, kāda nozīme saskatāma karēļu valodas papildvārdos. Bolacība un blenšana, taču, iespējams, arī izvelbšana un izvelbtas acis ir tas semantiskais lauks, kas šo papildvārdu gadījumā parādās vispirms. Teoloģijas profesors Karpis Tīšiks 1921. gadā pieņēma, ka vārds *mulk*, kas atvasināts no vārda *mullikas*, nozīmē ‘pieēdies vīrs’ (ESA 1921: 9). Var uzskatīt, ka apgalvojums cēlies no folkloras avotiem un šādi labi saskanētu ar to, kas patlaban zināms par papildvārdiem *Mulli*, *Mullika* un *Mulgi*.

¹¹ Somu rakstu valodā palatalizācija ir zudusi, turpretī vepsu, karēļu un igauņu valodā ir saglabājusies.

Vārda variantu *Mulck* un *Mullik* mija savstarpēji laika ziņā tuvu esošos pierakstos atgādina arī miju vācu nosaukumos. Piemēram, *Henke* un *Henneke* ir ar sufiksu *k* veidoti mīļvārdi no hipokoristikas jeb saīsinātā vārda *Henn(e)*, kas var būt cēlies gan no *Heinrich*, gan no *Johannes* (Kohlheim, Kohlheim 2008: 290). Tāpat starp vārdu variantiem, kas cēlušies no *Dietmar*, atrodami *Timcke* un *Timmeke*. Kā vienu no iespējamajiem salīdzinājumiem varētu minēt vācu uzvārdu, kādreizējo papildvārdu *Mull*, kas atvedināms no viduslejasvācu vārda *mūl*, *mule* ‘mute, žokļi’ (Kohlheim, Kohlheim 2008: 428). Tomēr, ja *Mulcke* būtu lejasvācu vārds, tam būtu jābūt plašāk sastopamam arī Latvijā: izplatības iespēja gan igauņu, gan latviešu vidū būtu līdzīga. Ja latviešu valodā lejasvācu priekšvārdam būtu radusies izsmejoša konotācija, asociējot ar vārdu *muļķis*, tas drīzāk varētu veicināt papildvārda izplatību.

Lai gan daži no iepriekš minētajiem skaidrojuma mēģinājumiem labāk vai sliktāk sader ar pierakstītajiem mājvārdiem, nevienam no tiem nevar uzskatīt par drošu un principiāli vienīgo mājvārdu avotu. Vārdiem ir arī raksturīgi, ka nozīmes izplūšana var izraisīt formas izmaiņas lietojumā. Noteikti vārdu došanas principi ir universālāki; papildvārda īpašnieka izskatu vai raksturu aprakstošs vārds bieži no motivācijas viedokļa ir senāks, pirmatnējāks nekā cilvēka saistīšana ar telēm un vērsiem, kas atrodami viņa sētā. Kā ģimenes un sētas apzīmējoši vārdi tie tomēr funkcionē vienlīdz labi.

3. Toponīmi Latvijas un Lietuvas teritorijā

Jāņa Endzelīna sastādītajā Latvijas vietvārdu vārdnīcā (Lvv II 456–457) ir minēti šādi toponīmi: *Muļķa ezers* Ozolos Konv. XV 30211 k, *Muļķi* – zemniekmāja Dundagā E II 146 (= *Muļķ* U IV 251), *Muļķi* – ciems Krāslavā E II 168, *Muļči* (kur laikam -č- < -ķ-) – ciems Mērdzenē p, *Muļči* – ciems Zvirgzdenē E II 181, *Mulcke* – zemniekmāja Rūjienā (ar piezīmi „senrakstos”, nenorādot gadu; vienīgais zināmais šāds fiksējums ir 1782. g.). Visus šos Latvijas vietvārdus J. Endzelīns saista ar latv. sugasvārdu *muļķis* ME II 666. Latviešu valodas institūta vietvārdu kartotēkā ir atrodami gan jau minētie, gan jaunāku ekspedīciju pieraksti tajās pašās vietās.

Vai te būtu minami arī *Muļči* – ciems Zvirgzdenē E II 181, *Muļčiks* Skaņkalnē E I 105 (= *Muļčika* bij. māja 1952), arī *Mulziki* // *Milcikas* – zemniekmāja Kandavā E II 113, kam visticamāk ir cita nosaukuma izcelsme, ir lielas šaubas.

Ģeogrāfu (Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūras) izveidotajā Latvijas vietvārdu datubāzē ir minētas šādas mūsdienu vietvārdu formas: *Lielie Muļķi* un *Mazie Muļķi* – ciemi Krāslavas novada Ūdrīšu pag. (sal. *Muļķi* ciems Krāslavā E II 168), *Muļķu kapi* turpat, *Muļķezers* jeb *Muļķa ezers* jeb *Muļķu ezers* Alojās novada Brīvzemnieku pag. (sal. jau minēto *Muļķa ezers* Ozolos Konv. XV 30211 k).

Aplūkojot visus fiksējumus no to lokalizācijas viedokļa, paveras šāda aina:

Latvijas rietumdaļā – Kurzemē samērā kompakta izplatība, lai gan šādu toponīmu ir pavisam maz: *Muļķi* – mājvārds Ģipkā (= *Molcke* 1582/1583 (Blese 1929: 32, 299), *Mulku* 1742–1813 baznīcas grāmatās (LVVA, 235. f., 1. apr., 84. l.), *Mulcke*, *Mulke* revīzijas un baznīcas grāmatās kopš 1814. g. (LVVA, 235. f., 1. apr., 89. l.),¹² *Muļķi* 2018), kas acīmredzot ir tā pati zemniekmāja, ko Lvv II norāda ar Dundagas lokalizāciju (*Muļķi* E II 146, *Muļķ* U IV 251). Acīmredzot laika gaitā šī vietvārda Baltijas jūras somu galotne *-u* tika nomainīta pret *-e* vai dsk. galotni *-i*. Tomēr onīma sākotnējā semantika paliek neskaidra. Var minēt kā potenciālu etimonu lībiešu leksēmu *mulk*, dsk. *mulkod* ‘caurums’, ko varbūt varētu motivēt ar mājas atrašanās vietu kompaktā ciemā (sal. arī latv. apvidvārdu, kas ir skaidrs somugrisms, *mulka* ‘vārstelis, žogā ierīkota atvere’). Par mājvārda Ģipkā saistību ar latv. *muļķis* ir nopietnas šaubas: to apstiprina arī vēsturisko pierakstu formas maiņa. Šķiet, ka mūsdienās Ģipkā lietojamais mājvārds *Muļķi* ir radies tautas etimoloģijas ceļā.

Vēl viens interesants vārds ir 1582/82 fiksētais oikonīms *Muleyke* Pitragā Irbes šauruma krastā (Arbusow 1924: 244): izskaņa *-eyke* (*-eiķis* ?) skan baltiski (varbūt kursiski), taču sakne varētu būt Baltijas jūras somu izcelsmes (*Mulli*?; sal. arī *Mullickeyne* Karksī 16. gs. 60. gados).

¹² Vietvārda pieraksta forma no *Mulku* uz *Mulke* tika mainīta 1813. gadā. 1812. gadā vietējo mācītāju Frīdrihu Kristiānu Ludvigu (*Friedrich Christian Ludwig*) nomainīja mācītājs Ernsts Frīdrihs Kupfers (*Ernst Friedrich Kupffer*).

Nav īsti skaidrs, pat ļoti apšaubāms, vai ar analizējamo leksēmu būtu saistāmi arī vietvārdi *Muliki* – zemniekmāja Zlēkās E II 154 (= *Mullik* 1797, *Mullikke* 1810–1834,¹³ *Mulik* U IV 294), *Mulikpuors*, *Muliks* lauks un *Mulik-up* Usmā U IV 290, „Mulikas lauks” Dunalkā E II 12 (Lvv II 456). J. Endzelīns Lvv šos *Mulik-/Mullik-* vietvārdus ir atstājis bez etimoloģijas, apvienojot atsevišķā vārdnīcas šķirkļi. Drīzāk šķiet, ka šie vietvārdi varētu būt citas, ņemot vērā to lokalizāciju, varbūt Baltijas jūras somu izcelsmes vārdi: sal., piemēram, jau minēto igauņu leksēmu *mullikas*, somu *mullik* ‘tele, vērsēns’.

Vidzemē mūsdienās nav mājvārda *Mulķi*. Ir tikai fiksējums Rūjienā, zināms no vēsturiskajiem avotiem, pierakstīts dažādās formās. Zemniekmāja ar šo mainīgo nosaukumu atradusies Plekumu ciemā, ko krievu armija nodedzināja 1560. gadā. Vārds rakstu avotos pirmo reizi parādās 1601. gadā¹⁴ (1601 *Mullgens* ~ 1630 *Mulle* ~ 1638 *Mulggi*¹⁵ ~ 1681 *Mulge* ~ 1731 *Mulge Claw/Mulje Claes* ~ 1738 *Mulge Claw* ~ 1782 *Mulcke Klaw*¹⁶ ~ 1795 *Klave* un vēlāk *Klāvi*). Interesanti, ka senākie pieraksti rāda sakni ar *-g-* vai pat bez šī līdzskaņa, tāpēc šķiet, ka arī šis vietvārds nav tieši saistāms ar latv. sakni *mulķis*, bet gan ir aizgūts/pārceļojis no tuvējās Igaunijas. Igaunijas Atikas ciemā Abjā, kas atrodas ļoti tuvu pie Rūjienas (sk. karti), ir fiksētas šādas formas (sk. 1. apakšnodaļu), kur saknes *-g-* mijas ar *-k-*. Turklāt 1638. gadā Vēlikšē (pie pašas mūsdienu Latvijas robežas) un Pahuverē ir minētas divas personas *Mulggi Hann*, kas pārcēlās 1624. gadā no Karksi un Abjas Igaunijā. Ļoti ticams, ka pēc šādas analogijas arī Rūjienā minētais vietvārds varētu būt atceļojis no ziemeļkaimiņiem.¹⁷

¹³ DSHI, 550 KSL, Bü. 60, S. 451; LVVA, 235. f., 1. apr., 173. l.

¹⁴ Vaku grāmatas fragmentā 15. gs. otrajā pusē šāds vārds neparādās (Johansen 1938).

¹⁵ *Mulggi Thomas*, kas 1638. g. dzīvoja šajā mājā, ir ieradies „pirms 7 gadiem” no Kurzemes (Vidzemes 1638, 3: 730). Tā ir neticama sakritība, ka viņš pārcēlās ar visu antroponīmu no Kurzemes, kur šāds vārds nebija zināms, un apmetās zemniekmājā, kas jau pirms tam tika dēvēta par *Mullgens*. Ir jāpatur prātā, ka 1630. gadā šis sētas bija tukšas. Viensēta parasti saglabāja savu agrāko nosaukumu, kad tai nebija ar ciemu kopīgu lauku.

¹⁶ Acīmredzot Latvijas PSR vietvārdu vārdnīcā (Lvv II 457) ir ieviesusies kļūda, jo minēts *Mulcke Clar* 1782. g.

¹⁷ Interesants fakts, ka viņa kaimiņš *Laurisch Schütt* (vēlāk minēts kā *Lauri*) arī pārcēlies no Igaunijas guberņas. Kaimiņciemā (*Wacke Pestküll*) arī bija vismaz viens zemnieks no Karksi.

Vēl viens vēsturiskais vietvārds no Vidzemes – 1683., 1731. un 1738. gada revīziju sarakstos Eriņos minētās zemniekmājas vārds *Mulke* vai *Mulka* (LVVA, 7172. f., 3. apr., 73. l., l. 43v, sk. arī Dunsdorfs 1974: 104). Tās apsaimniekoja igauņi, tādēļ mājvārds tika mainīts uz *Igaunjēkas* (LVVA, 7348. f., 1. apr., 18. l., l. 541–543v; *ibid.* 23a. l., l. 802, 803). Starp citu, mūsdienās tai vietā tiek lietots tikai pļavu nosaukums – *Igaunjēkas*.

Vidzemes ziemeļos – Alojās novada Brīvzemnieku pag. – ir zināms viena ezera nosaukums: *Muļķezers* jeb *Muļķa ezers* jeb *Muļķu ezers* (sal. jau minēto *Muļķa ezers* Ozolos Konv. XV 30211 k), kas varētu būt saistīts ar kādu nostāstu/leģendu un tādējādi darināts tieši no latv. apelaatīva *muļķis* vai arī antroponīma – iesaukas *Muļķis*.

Latvijas austrumdaļā arī ir daži šīs saknes vietvārdi – Latgales sādžu nosaukumi *Lielie Muļķi* un *Mazie Muļķi* – Krāslavas novada Ūdrīšu pag. (sal. *Muļķi* – ciems Krāslavā E II 168), *Muļķu kapi* turpat; vēsturiskajos avotos šie vietvārdi parādās samērā vēlu – Krāslavā *Mulki* 1782, Ludzā (Mērdzenē) un Zvirgzdenē *Muļči* 1782. Šīs saknes vietvārdu izcelsme nav pilnīgi noskaidrota. Maz ticams, ka tie ir saistīti ar apelaatīvu *muļķis* (šī leksēma ir sveša Latgalē). Kā iesauka varētu būt aizgūta no lietuviešu valodas: sal. liet. *mulkis* ‘muļķis, neprātīgs’. Vēl viena hipotēze šos īpašvārdus saista ar baltkr. izl. *мулку* ‘cieta zeme, kuru grūti rakt, art’ (Latgaliešu uzvārdi: 98). Ar Ludzas igauņu (kas dzīvojuši Pildas, Nirzas un Ņukšu pagastos) jeb Baltijas jūras somu valodu ietekmi šos toponīmus skaidrot nevarētu, jo Ludzas igauņi ir ienācēji no Veru apgabala, kur vārds *mulk* (ģenitīvs *mulgi*) (sk. 2. apakšnodaļu) netiek lietots (sk. karti).

Lai aina būtu pilnīgāka un būtu aptverts viss Baltijas reģions, kas ļautu salīdzināt saknes *mulk-* izplatību, jāsniedz kaut īss ieskats arī Lietuvas toponīmos. Lietuviešu īpašvārdu kartotēkā (Lietuviešu valodas institūtā) ir reģistrēti vairāki šādi vietvārdi ar sakni *Mulk-*: rietumdaļā, resp., Žemaitijas novadā, šādu toponīmu ir visvairāk – tie ir gan oikonīmi, gan mikrotoponīmi: *Mulkis* – liels akmens mežā Dīburu ciemā, Plūņģes raj., *Mulkiškiai* (dokumentos *Mulkishken*) – ciems, vēlāk savienots ar *Pagryniai*, Šilutes raj., *Mulkastis* – purvs Taurāģes raj., *Mulkasčiai* – saimniecība Taurāģes raj., *Mulkastis* – ganības Raseiņu raj., *Mulkaitis* – purvs Skaudvīles raj., *Mulkaitis* – upīte (ietek

Dubīsā) Ķelmes raj.; Lietuvas austrumdaļā, resp. Aukštaitijas novadā: *Mulkiškis* – ezers, kā arī *Mulkiškės skardelis* – strauts (abus šos hidronīmus min arī Aleksandrs Vanags (LHEŽ: 221), to cilmi saistīdams ar personvārdiem *Mulķis*, *Mulķys*), *Mulkiškio kalnas* – kalns Utenas raj., un tikai pāris sporādisku nosaukumu Lietuvas centrālajā daļā: *Mulkaša* – mežiņš un *Mulkasa* // *Mulkasės kalnelis* – kalns Prienu raj., *Mulkiabala* // *Mulkbalė* – purvs Ķēdainu raj. Šķiet, ka lielākā daļa šo vietvārdu ir radušies no attiecīgas saknes lietuviešu personvārdiem (sk. vairākus *Mulki-* saknes lietuviešu uzvārdus 4. apakšnodaļā). Vienīgi tāds vietvārds kā minētais akmens nosaukums *Mulķis* varētu būt tiešs darinājums no liet. *mulķis* ‘mulķis, neprātīgs; lempis’ un saistāms ar metaforisku nominācijas tipu.

4. Latv./liet. antroponīmi

Latvijā uzvārds *Mulķis*, kas acīmredzami ir iesauku izcelsmes antroponīms, ir reģistrēts kā ļoti rets uzvārds – tikai vienreiz parādās Velas Staltmanes latviešu uzvārdu inversajā vārdnīcā (Staltmane 1981: 147). Vidzemē, pēc Rogenbukas datiem, uzvārds *Mulķis* tika dots divām ģimenēm (Rogenbuka 2016: 34, 155; viena no tām Rencēnos). Arī nupat publicētajos Latgales reģiona arhīvu materiālos (Latgaliešu uzvārdi: 98) šāds uzvārds ir fiksēts: „*Mulķis*. Izzūdošs uzvārds no Ūdrīšu pagasta (83), Lielajos Mulķos (19), ko salīdzina ar liet. uzv. *Mulķis*, *Mulķys*, kam pamatā iesauka; sal. liet. *mulķis* ‘mulķis, tūļa, nemākulis’, arī ‘raudulīgs’. Iespējams arī, ka uzvārds varētu būt radies no vietas nosaukuma, sal. baltkr. izl. *mulķi* ‘cieta zeme, kuru grūti rakt, art’.” Turklāt *mulķis* kā adjektīvs nav izplatīts Latgalē.

Par vēsturiskajiem uzvārdiem, starp kuriem varētu būt latviešu uzvārdi, liecina arī Jēkabpils pilsoņu zvēresta teksts, kas datēts ar 1655. gada 10. maiju, piemēram, *Jan I. Mulke* varētu būt arī Jānis Mulke (sk. Ķēniņš 2014). Tomēr lielāka ticamība, ka šis uzvārds varētu būt no Vācijas vai Nīderlandes un skaidrojams kā deminutīvs no lejasvācu valodas vārda *mül*, *mule* ‘mute’ (Kohlheim, Kohlheim 2008: 428).

Mūsdienu uzvārdu sarakstā (pēc Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes 2017. g. datiem) ir reģistrētas trīs personas uzvārdā *Mulķis* un piecas personas ar

sieviešu dzimtes formu *Muļķe*. Citas līdzīgas vai analogas nozīmes uzvārdi Latvijā šodien nav lietojami (izņemot slāvismu – *Glušaks, Glušakovs*), taču uzvārdu maiņas dokumenti (piemēram, 1927. g. dati) liecina, ka tika mainīti tādi uzvārdi kā *Duraks, Muļķis*.

Lietuvā šis iesauku cilmes uzvārds ir plašāk pazīstams un sastopams dažādās formās: *Muļķis, Mulķys, Mulķus, Muļķas* (visi reģistrēti jau 16. gs.) (Zinkevičius 2008: 586), tiesa, mūsdienās tie nav visai izplatīti personvārdi, piemēram: uzv. *Muļķis* ir zināms tikai no Ķēdaiņiem, Kauņas un Šilutes, *Mulķys* tikai Čekišķē (Kauņas apvidū) (LPŽ II 280), bet *Muļķus, Muļķas* mūsdienās nav vispār reģistrēti. Ar līdzīgu nozīmi ‘muļķis’ var minēt arī citas saknes lietuviešu uzvārdus: *Duōgis* ‘negudrs cilvēks’, *Duřnas, Durneikà* < *duřnas* ‘muļķis’, *Glušōkas, Glušauskas, Glušinskas* < slāvisms *glušas* ‘muļķis’, arī *Mūlta* (16. gs.), *Mūltnas* (17. gs.), *Multānskis*, kurus var salīdzināt ar liet. apvidvārdu *multūzas* ‘muļķis’, *Paikys, Paikūnas* < liet. *paikas* ‘negudrs’ (Zinkevičius 2008: 586).

5. Latv./liet. apelaatīvs *muļķis/mulķis* un tā cilme

Latviešu literārās valodas vārdu *muļķis* mūsdienu vārdnīcās skaidro kā: ‘cilvēks, kam ir nepietiekami attīstīts, arī nepietiekami aktivizēts prāts’ (LLVV); ‘cilvēks, kam ir nepietiekami attīstīts prāts; cilvēks ar nepietiekamām zināšanām; arī vientiesīgs cilvēks’ (MLVV).

17. gadsimta vēsturiskajos tekstos leksēma *muļķis* parādās samērā bieži: Mancelis to lieto 1631., 1638. un 1654. g. publikācijās, kā arī citi autori 1685. un 1689. g. Ar šo nozīmi šajā laikposmā dažreiz tiek lietota citas saknes leksēma *durnis* (*durnnis* Manc 1654) (LVVV). Vēlākos laikos – 18. gadsimtā – parādās dsk. formas *mulķi* un *mulķi* (LGGr 1797: 4, 34; LVVV).

Savukārt Kārļa Mīlenbaha *Latviešu valodas vārdnīcā* (ME II 666) atrodama plaša informācija ne tikai par leksēmu *muļķis*, bet arī par citiem šīs saknes vārdiem:

muļķis (liet. *mūlķis*), fem. *muļķe*, ‘der Tor, die Törrin, der Dummkopf’, ilustrējot ar lietojuma frāzēm gan no tautasdziesmām, piemēram, *muļķe būtu, kad es teiktu* BW 10683, gan no senajām vārdnīcām, piemēram, *muļķa dēsa* U., *ak tu mīļš muļķītis* U. etc.

Kā atsevišķs šķirkļa vārds šajā vārdnīcā tiek minēts deminutīvs *mulķiņš* ‘der Dummkopf, das Närrchen’ un ar to pašu nozīmi *mulķadēsa* ‘der Dummkopf’ (ME II 666), kā arī verbs *mulķināt* ‘foppen, betören’ (ibid.).

Bez jau minētās leksēmas ir arī līdzīgi skanošs apvidvārds *mulka* ar vairākām nozīmēm: 1. ‘posms’; 2. ‘kaudze’; 3. ‘vārstelis, žogā ierīkota atvere’ (Tēzauris, MLVV) (pēdējā nozīme noteikti ir saistīta ar lībiešu un igauņu valodas *mulk* ‘Offnung im zaun zum Durchgehen’ (sk. arī ME II 665)).

Lietuviešu valodā ir arī zināma leksēma *mulkis*, kurai LKŽ ir minētas pat 6 nozīmes – tieši 5. nozīme atbilst latviešu valodā lietotajam *mulķim*:

- 1) *mūlkis* sm. ppr. pl. (1) Kl krūtis (‘krūts’);
- 2) *mūlkis* sm. (1) skersinis, per kuri riečiamas audeklas (‘šķērskoks, uz kura tiek uztīts audums’);
- 3) *mulkis* sm. bot. burnotis (Amarantus) (‘amarants’);
- 4) ×*mūlkis* (vācu dial. *molke*) sm. (1) nugriebtas pienas (‘nokrejots piens’);
- 5) *mūlkis*, -ē smob. (1) 1. kvailys, žioplys, neišmanēlis (‘mulķis, lempis, stulbenis’); 2. didelis, stambus, riebus žmogus (‘liels, resns cilvēks’);
- 6) *mūlkis*, -ē smob. (2) kas nuolat verkia, mulvija, mulvius (‘tāds, kas bieži raud, raudulis’).

Turklāt lietuviešu leksēmas *mulkis* vietā daudz izplatītākas, ikdienas runā lietojamas citas sinonīmas leksēmas: liet. *kvailys*, *žioplys*, *neišmānēlis*.

Latviešu leksēmas *mulķis* (kā arī lietuviešu *mūlkis*) etimoloģija tiek skaidrota ar ide. sakni **mel-* ‘(sa)grūst, (sa)berzt, sist, malt’, no kā arī verbs *malt*; saknes zudumpakāpē **mł-* > baltu **mīl-/mul-*, no kā bijis verbs *mult ar līdzīgu nozīmi kā *malt*. No šā verba atvasinājums *muļa* (apvidvārds) ‘mulķis’. Sal. arī latv. *muļļa* ‘gauss, neveikls cilvēks’ LLVV, *muļļāt* ‘ilgstoši bez jūtama rezultāta strādāt’ MLVV. K. Karulis (Karulis I 1992: 607) nozīmes attīstību skaidro šādi: ‘malt’ → ‘maldīties’ → ‘mulst’ → subst. ‘apmulsis cilvēks’ → ‘cilvēks, kas nespēj orientēties, kam nav (pietiekama) saprāta’. No *mult darināti arī atvasinājumi ar -k-: apvidvārds adjektīvs *mulks*

(„mulks cilvēks” EH I 831) un substantīvs *muļķis*, kam blakus bijis arhaisms *mulks* ‘miegamice, (cilvēks), kas staigā kā sapnī’ (Lange II 200), 18. gadsimta rakstos (1797) fiksētas daudzskaitļa formas *mulki* un *mulķi* (LGGr 1797: 4, 34). Ar vārdu *muļķis* saista arī kr. verbu *молчать* ‘klusēt’ (laikam no senākas nozīmes ‘būt apmulsušam’). (Karulis I 1992: 607)

Lat. *muļķis* un liet. *mulkis* kā ide. cilmes vārdus min arī citi etimologi: Šmalstīgs (Schmalstieg 1973: 7), salīdzinādams ar senindiešu *mūrkháh* ‘muļķis’, grieķu *malakós* ‘mīksts, lokans’; Garnjē (Garnier 2010: 437–438), salīdzinādams ar to pašu senind. *mūrkhá-* ‘muļķis’, latīņu *flaccus* ‘lokans, ar noļukušām ausīm’, gr. βλάζ ‘mīksts; muļķis’, bet liet. vārdu *mulkis* atvedina no < **m₁h₂-k-h₂-í-*, ar vokālismu *mūlk-* vietā *milk (sk. plašāk LKEŽ).

Nobeigums

Vismaz kopš 16.–17. gadsimta reģistrēto igauņu mājvārdu, kas ir (vai pirms vārda izzušanas bija) konstatējami formā *Mulgi* [*mul’gi* ~ *mulgi*], pamatā ir BJS izcelsmes cilvēka papildvārds. Līdzīgi mājvārdi (arī kādreizējie papildvārdi) Kurzemes piekrastē, Zlīkās, Rūjienā un varbūt pat Siguldas apkārtnē¹⁸ saskan ar Igaunijas teritorijā sastopamajiem vārdiem un ir tādas pašas cilmes. Ja, piemēram, Ģipkā mūsdienās ir zināms mājvārds *Muļķi*, tad vēsturiski šim vietvārdam ir fiksēta arī cita forma (*Molcke*, *Mulku* etc.), un tas, visticamāk, nav jāsaista ar latviešu apelatīvu *muļķis*. Igaunijas senajos avotos atrodamas ziņas par zemnieka ar papildvārdu *Mulgi* ienākšanu no Somijas, lai gan arī tas konstatēts tikai divos no daudziem sastopamajiem gadījumiem.

Leksēmas *mullikka*, *mullik* un *mullikas* formas ziņā ir dažāda senuma Baltijas jūras somu atvasinājumi. Papildvārda *Mulli-* izcelsme no vārda *mulli un saistība ar atvasinājumu *mullikas* ir acīmredzama, taču mēs nezinām visas kādreizējās vārda *mulli semantikas šķautnes. Vārda skaidrojums, kura pamatā ir tikai somu *mulli* un igauņu

¹⁸ Piem., *Mulle* – Segewold, Libische wacke (Švābe 1933: 437), *Mullie* 1630 (LVVA, 7348. f., 1. apr., 3. l., l. 70v), *Mulle* 1638, 1681/83 (Vidzemes 1638, 1: 238; Dunsdorfs 1974: 86). Tā bija sēta. Tagad „Muļļas”.

mullikas ‘abi: tele, vērsēns’ neatbild uz jautājumu, kā no vārda varēja rasties variants *Mulgi*. To, ka tas traktējams kā variants, liecina vārda vēsturisko formu paralēla sastopamība. Tāpēc papildvārda *Mulli* skaidrojums būtu jāpapildina ar leksiskām paralēlēm citās somugru valodās: sal. somu *mulkosilmä*, *mullosilmä* un *mulisilmä* ‘bolacis’, *mulkaista* un *muljauttaa* ‘blenzt’, karēļu *muĺallah*, *muĺalleh* ‘tāds, kas blenž, (acis) bološs’ un *mulliško* ‘glūnošs, drūms, sapīcis’. Juliuss Megiste ar šo vārdu grupu saistījis igauņu vārdu *mul’l* (ģenitīvs *mulli*) ‘burbulis’ un uzskatījis par iespējamu saistījumu arī ar vārdu *mullika*. Lai gan šajā rakstā tas norādīts tikai hipotētiski, bolišanās, glūnēšana vai izvelbtas acis ir tipoloģiski ticama īpašība, uz kuras pamata varēja rasties zemnieka papildvārds.

Igaunijā visai daudzskaitlīgo *Mulgi* vārdu – toponīmu un antroponīmu – dažādās interpretācijas neizslēdz cita citu. Ir iespējams, ka galu galā mājvārdiem *Mulgi*, uzvārdiem *Mulk*, *Mulkson* u. c. individuāliem gadījumiem ir dažāda izcelsme – Baltijas jūras somu, vācu vai pat baltu cilme.

Latvijā mūsdienās ir ļoti maz vietvārdu ar sakni *Mulk-/Muļk-*. Arī vēsturiskie avoti neliecina, ka agrāk to ir bijis vairāk. Vēl mazāk ir vietvārdu, kas būtu droši saistāmi ar leksēmu *muļķis*. Citi „aizdomīgie” vietvārdi visdrīzāk varētu būt saistāmi ar Baltijas jūras somu valodām – tas sakāms gan par Kurzemes, gan par Vidzemes fiksējumiem (lai arī lībiešu valodā šāda leksēma nav pazīstama, tomēr tos var skaidrot ar citu Baltijas jūras somu ietekmi). Savukārt Latgalē nav izslēgta iespējamība šos vietvārdus traktēt kā aizguvumus no lietuviešu vai baltkrievu valodas. Jāatzīst, ka Latvijā nav izplatīti iesaukveidīgie toponīmi (tādu ir ļoti maz, galvenokārt metaforiski), un tie paši lielākoties radušies ar personvārdu starpniecību. Tā kā iesaukveidīgais personvārds (uzvārds) *Muļķis* ļoti reti sastopams gan vēsturiskos dokumentos, gan mūsdienu lietojumā, nebija pamata darināt arī attiecīgus vietvārdus (oikonīmus) uz šīs latviešu valodas leksēmas bāzes.¹⁹

Raksta autori pateicas Latvijas Valsts vēstures arhīvam par atbalstu un palīdzību arhīva materiālu apsekošanā.

¹⁹ Atšķirīgs viedoklis ir igauņu valodniekam Lembitam Vabam (sk. Vaba 2017) – *Red.*

Avoti

Herdera institūta dokumentu krātuve (*Dokumentensammlung des Herder-Instituts, Marburg*)

DSHI, 550 *Kurländische Seelenrevisionslisten (KSL)*

Igaunijas Nacionālais arhīvs (*Rahvusarhiiv, RA*)

RA, EAA, f. 1 Igaunijas Zviedru ģenerālgubernators

RA, EAA, f. 1862 Ģimene Stackelberg

RA, EAA, f. 1275 Hallistes ev. lut. draudze

Krievijas Valsts Centrālais seno aktu arhīvs (*Rossijskij Gosudarstvennyj Arhiv drevnih aktov*)

RGADA, f. 274 Vidzemes, Igaunijas un Somijas lietu kambarkantoris

Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvs

LVVA, f. 235 Kurzemes, Vidzemes un Latgales ev. lut. draudžu metriku grāmatas

LVVA, f. 6999 Vidzemes, Kurzemes un Igaunijas muižu dokumenti

LVVA, f. 7172 Vidzemes muižu vaku grāmatas

LVVA, f. 7348 Vidzemes muižu arklu revīziju saraksti

Zviedrijas Nacionālais arhīvs (*Riksarkivet*)

SRA *Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar*

SRA *Baltiska fogderäkenskaper*

Literatūra

Arbusow 1924 – Arbusow, Leonid. Ein Verzeichnis der bäuerlichen Abgaben im Stift Kurland (1582/83). *Acta Universitatis Latviensis. Latvijas Universitātes Raksti*. X. Rīga, 1924, 163–278.

Balodis 2018 – Balodis, Pauls. *Ne tikai Bērziņš, Kalniņš, Ozoliņš... Latviešu personvārdu etimoloģiskās semantikas teorētiskais modelis un tā realizācija*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2018.

Blese 1929 – Blese, Ernests. *Latviešu personu vārda un uzvārda studijas*. I. Rīga: A. Gulbis, 1929.

Dunsdorfs 1974 – Dunsdorfs, Edgars. *Der grosse schwedische Kataster in Livland 1681–1710*. Kartenband. Melbourne, Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1974.

E I–II – Endzelīns, Jānis. *Latvijas vietu vārdi*. 1. daļa: Vidzemes vārdi. Rīga, 1922; 2. daļa: Kurzemes un Latgales vārdi. Rīga: LPSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1926.

- EES** – *Eesti etimoloogiasõnaraamat*. Peatoim Iris Metsmägi. Koost ja toim Iris Metsmägi, Meeli Sedrik, SvenErik Soosaar. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2012.
- EEW** – *Estnisches etymologisches Wörterbuch*. Helsinki: Finnisch-Ugrische Gesellschaft, 1982–1983.
- EH** – Endzelīns, Jānis; Hauzenberga, Edīte. *Papildinājumi un labojumi K. Mīlenbaha Latviešu valodas vārdnīcai*. 1.–2. sēj. Rīga: Kultūras fonda izdevums, 1934–1946.
- EMS** – *Eesti murrete sõnaraamat*. Kd 5, v 25. Maagudama–mehilāne. Toim Mari-Liis Kalvik, Mari Kendla, Tiina Laansalu. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2015.
- ESA 1921** – *Akadeemilise Emakeele Seltsi aastaraamat*. I (1920). Tartu: Emakeele Seltsi, 1921.
- Faster, Saar 2002** – Faster, Mariko; Saar, Evar. Võromaa kotussõnimeist. Toim Peeter Päll. *Võro Instituudi toimõndusõq*, 13. Võro, 2002.
- Garnier 2010** – Garnier, Romain. *Sur le vocalisme du verbe latin: étude synchronique et diachronique*. Innsbruck: Institut für Sprachen und Literaturen der Universität Innsbruck, 2010.
- Johansen 1938** – Johansen, Paul. Bruchstücke des Landbuches der Ordensmeister für Rujen und Helmet. *Beiträge zur Kunde Estlands*, Bd. 21, v. 1. Tallinn, 1938, 43–61.
- Kala 2017** – Kala, Tiina. Eesti keel pärisnimede ja etnonüümide näitel mõnedes varauusaegsetes Tallinna allikates. *Vana Tallinn*, 28 (32), 2017, 57–82.
- Kallasmaa 1996** – Kallasmaa, Marja. *Saaremaa kohanimed*, I. Tallinn: Eesti Keele Instituut, 1996.
- Karlova 2016** – Karlova, Olga. Omaperäisten henkilönnimien säilyminen lisänimissä ja sukunimissä (Savo, Karjala, Vepsä). In: Ödagu-meresuumlaisi nimeq. Läänemeresoomlaste nimed. *Võro Instituudi toimõndusõq*, 30. Toim Jüvä Sullõv. Võro: Võro Instituut, 2016, 139–165.
- Karulis I–II** – Karulis, Konstantīns. *Latviešu etimoloģijas vārdnīca*. I–II. Rīga: Avots, 1992.
- Kohlheim, Kohlheim 2008** – *Duden. Lexikon der Familiennamen. Herkunft und Bedeutung von 20 000 Nachnamen*. Von Kohlheim, Rosa; Kohlheim, Volker. Mannheim-Zürich: Dudenverlag, 2008.
- Konv.** – *Latviešu konversācijas vārdnīca*. 1.–21. sēj. Rīga: A. Gulbis, 1927–1940.
- KNR** – *Eesti kohanimeraamat*. Koostanud Marja Kallasmaa [jt.]. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2016.

- Ķēniņš 2014** – Ķēniņš, Indulis. Kurzemes-Zemgales hercogiste. Pieejams tiešsaistē: https://www.historia.lv/sites/default/files/media/Biblioteka/Literatura/Akademiskie_raksti/2014/decembris/indulis_keninis_kurzemes_hercogiste_historia.lv.pdf [skatīts 17.03.2018].
- Lange II** – Lange, Jacob. *Vollständiges deutsch-lettisches und lettisch-deutsches Lexikon*. T. 2. Lettisch-deutsches Teil. Mitau: J. Fr. Steffenhagen, 1773–1777.
- Latgaliēšu uzvārdi** – *Latviešu uzvārdi arhīvu materiālos. Latgale*. Sast. I. Mežs. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2017.
- LGGr 1797** – *Latviska Gada Grāmata*. Jelgava: J. Fr. Steffenhagen, 1797–1798.
- LHEŽ** – Vanagas, Aleksandras. *Lietuvių hidronimų etimologinis žodynas*. Vilnius: Mokslas, 1981.
- Liivimaa 1638** – Liivimaa 1638. a. maarevisjon. Eesti asustusala. 1, kaguosa. *ENSV Riigi Keskarhiivi Tartu osakonna toimetused*, kd 1, nr 7. Tartu: Teaduslik Kirjandus, 1941.
- LKŽ** – *Lietuvių kalbos žodynas*. Pieejams tiešsaistē: <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=mulkis&lns=-1&les=-1> [skatīts 03.03.2018].
- LKEŽ** – *Lietuvių kalbos etimologinio žodyno duomenų bazė*. Pieejams tiešsaistē: <http://etimologija.baltnexus.lt/> [skatīts 15.03.2018].
- LLVV** – *Latviešu literārās valodas vārdnīca*. 1.–8. sēj. Rīga: Zinātne, 1972–1996. Pieejams tiešsaistē: <http://tezaurs.lv/llvv/> [skatīts 06.11.2017].
- LPŽ** – *Lietuvių pavardžių žodynas*. T. 1–2. Vilnius: Mokslas, 1985–1989.
- Lust et al. 2017** – Lust, Kersti; Pae, Taavi; Saar, Evar. Veel kord mulkide rumalusest. *Keel ja Kirjandus*, 11, 2017, 862–874.
- Lvv II** – Endzelīns, Jānis. *Latvijas PSR vietvārdi*. 2. d. Rīga: LPSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1961.
- LVVV** – *Latviešu valodas vēsturiskā vārdnīca*. Pieejams tiešsaistē: <http://www.tezaurs.lv/lvvv/> [skatīts 15.03.2018].
- ME** – Mīlenbahs, Kārlis. *Latviešu valodas vārdnīca*. Red., papild., turp. Jānis Endzelīns. 1.–4. sēj. Rīga: Kultūras fonds, 1923–1932.
- Mikkonen, Paikkala 1992** – Mikkonen, Pirjo; Paikkala, Sirkka. *Sukunimet*. Toinen painos. Helsinki: Otava, 1992.
- MLVV** – *Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca*. Pieejams tiešsaistē: <http://www.tezaurs.lv/mlvv/> [skatīts 20.03.2018].
- Palli 1959** – Palli, Heldur. Eesti isikunimedest Harju- ja Järvamaal XVI sajandil. *Keel ja Kirjandus*, 10, 1959, 595–608.
- Palli 1961** – Palli, Heldur. Eesti isikunimede kasutamisest meie rahva vanema ajaloo (XIII–XVI saj.) uurimisel. *ENSV TA Toimetised. Ühiskonnateadused*, 10 (2), 1961, 132–143.
- Poln. Akten IV** – *Polnische Akten IV*. 1583–1590. *Hefte zur Landeskunde Estlands*. H. 6. Hrsg. Oleg Roslavlev. München: Selbstverlag, 1973.

- Rev. 1601** – Die Revision Livlands 1601. *Estnisches Siedlungsgebiet. Hefte zur Landeskunde Estlands*. Bd 3. Hrsg. Oleg Roslavlev. Wolfratshausen-Waldram: Selbstverlag, 1967.
- Rev. 1624, 2** – Das Pernauer Land 1624. *Hefte zur Landeskunde Estlands*. Bd 2. Hrsg. Oleg Roslavlev. Wolfratshausen-Waldram: Selbstverlag, 1967.
- Rev. 1638** – Die Revision Livlands 1638. Estnisches Siedlungsgebiet, 2. *Hefte zur Landeskunde Estlands*. Bd 4. Hrsg. Oleg Roslavlev. Wolfratshausen-Waldram: Selbstverlag, 1969.
- Rogenbuka 2016** – Rogenbuka, Inta. *Vidzemnieku uzvārdi*. Rīga: Jumava, 2016.
- Schmalstieg 1973** – Schmalstieg, Wilhelm R. A Balto-Slavic and Indo-Iranian parallel: the non existence of Shwa Indogermanicum (or Laryngal) in the So-called Long Sonants. *Baltistica*, IX (1), 1973, 7–13.
- SSA** – Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja. I–III. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, 1992–2000.
- Stackelberg 1928** – Stackelberg, Friedrich. Das älteste Wackenbuch der Wiek (1518–1544). Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat. / *Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft 1927*. Tartu: K. Matiesen, 1928, 78–276.
- Staltmane 1981** – Staltmane, Velta. *Latyšskaja antroponimija. Familii*. Moskva: Nauka, 1981.
- SVJ** – Zaitseva, Marija; Mullonen, Anna-Marija. *Slovarj vepškogo jazyka*. Leningrad: Nayka, 1972.
- Švābe 1933** – Švābe, Arveds. Die älteste schwedische Landrevision Livlands (1601). *Akta Universitatis Latviensis. Latvijas Universitātes Raksti. Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes serija*, 2 (3). Rīga: Latvijas Ūniversitāte, 1933, 337–596.
- Tallinna turberaamat 1939** – Tallinna turberaamat. 1515–1626. I osa. Tekst. / Das Revaler Geleitsbuch. 1515–1626. I Teil, Text. *Tallinna linnaarhiivi väljaanded. / Publikationen aus dem Stadtarchiv Tallinn*, 9. Toim Nikolai Essen, Paul Johansen. Tallinn: Tohver, 1939.
- Tēzauris** – <http://www.tezauris.lv/#/sv/mu%BC%BC%B7is> [skatīts 20.03.2018].
- U IV–V** – *Latvijas vietu vārdi un latviešu pavārdi*. Sast. Juris Plāķis. Latvijas Ūniversitātes Raksti. Filoloģijas un filosofijas fakultātes serija. IV sēj. Rīga, 1936; Latvijas Ūniversitātes Raksti. Filoloģijas un filosofijas fakultātes serija. Nr. 5. Rīga: Latvijas Ūniversitāte, 1939.
- Vaba 2017** – Vaba, Lembit. Rumalad mulgid ehk etimologiseerimise okkiline tee. *Keel ja Kirjandus*, 7, 2017, 534–540.

- =====
- Vasmer 1920** – Vasmer, Max. Indo-Germaani laensõnad Eesti keeles. *Eesti Kirjandus*, 11–12, 1920, 343–346.
- Vidzemes 1638** – Vidzemes 1638. gada arklu revīzija. Latviešu novadi. *Actus revisionis Livoniae 1638. Pars Latvie. Die Hakenrevision Livlands 1638. Lettischer Teil*. Bd. 3: Vecsalace, Rūjene, Ērgeme, Lugaži, Alūksne, Gulbene, Gaujiena, Koknese, Bērzaune, Cesvaine, Suntaži, Zaube, Ērgļi, Skujene, Piebalga un Madliena. Red. Edgars Dunsdorfs. Rīga: Latvijas vēstures institūts, 1941.
- Vietvārdu datubāze** – Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūras Vietvārdu datubāze. Pieejams tiešsaistē: https://vietvardi.lgia.gov.lv/vv/to_www.sakt?p_mode=1 [skatīts 10.02.2018].
- Vogelsang 1976** – Vogelsang, Reinhard. *Kämmereibuch der Stadt Reval 1432–1463*. (Quellen und Darstellungen zur hansischen Geschichte N. F., Bd 22, v 2.) Köln-Wien: Böhlau, 1976.
- Wiedemann** – Wiedemann, Ferdinand Johann. *Eestisaksa sõnaraamat*. Nelijas, muutmata trükk teisest, Jakob Hurda redigeeritud väljaandest. Tallinn: Valgus, 1973 [1893].
- ZD 24** – *Źródła dziejowe*, 24. *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, 13. Red. Józef Jakubowski, Jan Kordzikowski. Warszawa: Gebethner i Wolff, 1915.
- Zinkevičius 2008** – Zinkevičius, Zigmās. *Lietuvių asmenvardžiai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2008.